

9. Старозаветни апокрифи

Предмет: Увод у Стари Завет

доц. др Ненад Божовић

30.11.2023.

Литература

- Основна: Д. Милин, *Увод у Свето Писмо Старог Завета*, 77-86.
- Допунска: Т. Никлас, *Апокрифи*, у: *Лексикон библијске егзегезе* (прир. Р. Кубат/П. Драгутиновић), 72-73.
- Љ. Јовановић, *Апокрифи (словенски)*, у: *Лексикон библијске егзегезе* (прир. Р. Кубат/П. Драгутиновић), 74-75.

Појам апокрифа и псеудоепиграфа

- „Чувајте, чедо моје мило, језик као земљу. Реч се може изгубити као град, као земља, као душа. А шта је народ изгуби ли језик, земљу, душу? Не узимајте туђу реч у своја уста. Узмеш ли туђу реч, знај да је ниси освојио, него си себе потуђио. Боље ти је изгубити највећи и најтврћи град своје земље, него најмању и најнезначајнију реч свога језика“
- Дело: Завештање Стефана Немање
- Аутор: Миле Медих 1998.

Појам апокрифа и псеудоепиграфа

- Грч. *apokryphos* – „сакривен“
- Грч. псеудоепиграф – лажни (приписани) запис
- У антици апокрифи су означавали књиге тајног садржаја познате само „посвећенима“ (насупротив онима које су свима биле доступне)
- У првим вековима појам апокрифа се приписује текстовима која се лажно приписују писцима чије име носе;

Појам апокрифа

- Апокрифи су слични Св. Писму, али нису богонадахнути; настају углавном касније
- препричавају-парафразирају одређене библијске књиге, проширују њихово значење и наново тумаче, имају информативно-наративног карактера, распирују машту читаоца (Томино еванђеље)
- допуњавају библијска места причама из народног предања
- неки су врло опасни, јер криве догматско учење (нпр. гностички апокрифи попут Јудиног јеванђеља)
- Апокрифи се разликују од девтероканонских књига, али имају и сличности

Појам апокрифа – проблем назива и терминологије

- У српској библистици књиге са старозаветном тематиком се деле на: прото-канонске, девтероканонске и апокрифне
- Код Руса и Бугара на канонске, неканонске (које ми називамо девтероканонским, а они не користе тај назив) и апокрифне
- Код Римокатолика канонске (са девтероканонским којима се признаје пун канонски статус) и апокрифне
- Код протестаната канонске (без наших девтероканонских) и апокрифне

Историјски контекст настанка апокрифа

- Апокрифи код Јевреја настају у тешким данима историје, када се пророчка делатност скоро изгубила; у политичким превирањима, у доба безвлашћа, промена, напредовања неморалних људи и патње праведника
- Период Птолемида и Селеукида, Хасмонејаца и Римљана – од 3. в. пХ до 3. века
- Апокрифи пружали утеху и наду

Апокрифи данас

- Д. Милин: „апокрифи изгубили своју драж, али и своју опасност“?
- изражено интересовање за „теорије завере“ и апокрифе као основе (Ден Браун, Да Винчијев код)
- другачија култура писања: књиге су потписане ауторима, а канон је закључен
- Пример Миле Медић, Завештање Стефана Немање – штампано без навођења аутора, као речи Св. Симеона Мироточивог
- Важност за науку: апокрифи откривају историјске прилике свог времена, важни су у филолошкој анализи, а служе и као мотиви у ликовној уметности

Подела апокрифа

- Подела условна
- Законско-историјски: Д. Милин наводи Књига Јубилеја, 3-5 Јездрина (3. Јездрина је уствари 2. Јездрина по вл. Атанасију), 3-4Макавејска (вл. Атанасија обе сврстава у девтероканонске, односно богонадахнуте)
- Поучни: Завештање 12 патријараха, Псалми Соломонови
- Пророчки: Књига Енохова, Вазнесење Исаијино

Књига Јубилеја

- Етиопска црква сматра је канонском књигом; познавали су је и користили и оци Цркве: св. Елифаније Кипарски, св. Јустин Мученик, Диодор Тарсијски итд
- Користила је и кумранска заједница
- Јубилеј је период од 49 година: 7 пута 7 циклуса
- Књига Јубилеја слична Постању, испричана историја света од стварања до давања Закона на Синају у циклусима 50 јубилеја (2410 година)
- Настала у доба Хасмонеја око 135. г. пХ да нагласи важност Закона за одржање Јудеја, записана највероватније од стране побожног фарисеја

3. и 4. Макавејска

- 3Макк описује време пре Макавеја, односно страдање Јевреја у Египту за време Птолемеја IV Филопатора који покушава да опљачка Храм у Јерусалиму, али пада онесвешћен; прогон Јевреје и убија их у александријском Хиподрому (написана у 1. веку на грчком језику)
- 4Макк описује мучеништво старца Елеазара и седморице браће
- Хришћани су доста користили 3-4Макк за описе првих хришћанских мученика

Вазнесење Исаијино

- Описује „мучеништво Исаије“ – преструган за време цара Манасије
- Пророкова визија о оваплоћењу, смрти и васкрсењу Месије још за време цара Језекије
- Писац хришћанин са почетка 2. в.
- Спорна субординациона тријадологија
- важна улога у средњевековним традицијама богумила и катара

Списи о Адаму и Еви

- Живот Адама и Еве (сачуван на старословенском), Борба Адама и Еве са Сатаном, Адамово завештање, Апокалипсис Адамов, Књига кћери Адамових

Псалми Соломонови

- 18. псалама, написани од 63-48. г.пХ
- Присутно јако месијанско ишчекивање (са политичким конотацијама)
- Контекст настанка: Помпејево освајање Јудеје, приврженост Закону

Завештање 12. патријараха

- Последње речи Јаковљевих синова: описују свој живот, поуке о избегавању греха, наговештај судбине племена и упокојење
- Настао на јеврејском, преведен на грчки почетком 2. века

Вазнесење Мојсијево

- Настао у првом веку и садржи „тајне“ које Мојсије говори Исусу Навину пре упокојења, слично тестаменту 12 патријараха описује се историја Јевреја од Египта па преко јелинског и римског доба до уништења Храма
- Молитве да се Бог уздигне и казни пагане за сва злодела